

การพัฒนาหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียน
เป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากองค์การยูเนสโก

The Development of the Format of NUAD THAI Curriculum which Conform to the Announcement Registration is the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity from UNESCO

ฐิตศกุล ศรีนาค¹ ศุภะลักษณ์ ฟักคำ²

Ditsakul Srinark¹ Supalak Fakkham²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักสูตรการนวดไทยที่มี
การเรียนการสอนในปัจจุบัน 2) เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับ
 การประกาศการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากยูเนสโก
 มีวิธีดำเนินการวิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาองค์ความรู้
 ทางกายภาพแผนไทยและหลักสูตรการนวดไทยที่มีการเรียนการสอนในปัจจุบัน 2) การสร้างแบบ
 สัมภาษณ์และโครงสร้างหลักสูตร 3) นำแบบสัมภาษณ์ออกไปเก็บข้อมูลและนำโครงสร้างหลักสูตรไป
 ขอความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย จำนวน 16 ท่าน และ 4) นำข้อมูล
 จากการสัมภาษณ์และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักสูตรการนวดไทยที่มีการเรียนการสอนในปัจจุบันเป็นหลักสูตรที่ได้รับ
 การจดทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก สร้างชื่อเสียง ความภาคภูมิใจ
 แก่คนไทย และให้คนไทยเห็นความสำคัญและตระหนักถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้ และการเรียน
 การสอนหลักสูตรการนวดไทยในปัจจุบัน มีการเรียนการสอนหลายระดับ ที่สามารถนำไปประกอบ
 วิชาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงาน และยังคงมีการนวดพื้นบ้านอีกมากมายที่ควรจะต้องสำรวจ
 เก็บข้อมูล เพื่อไม่ให้สูญหายไปกับหมอพื้นบ้านคนนั้น ๆ 2) การพัฒนาหลักสูตรการนวดไทยให้สอดคล้อง
 กับการได้รับการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก นับว่า
 เป็นเรื่องที่ดี ที่สร้างความน่าเชื่อถือ สร้างความเชื่อมั่นในการรักษา และต่อยอดองค์ความรู้เดิม พัฒนา

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,
E-Mail: ditsakul.srinark@gmail.com

M.Sc. student in Master of Science (Applied Thai Traditional Medicine), Suan Sunandha Rajabhat University

² อาจารย์ที่ปรึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Lecturer in Master of Science, Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

อาชีพทั้งในและต่างประเทศ จากแบบสอบถามข้อคิดเห็นโครงสร้างหลักสูตรการนวดไทย ได้มีการปรับให้เหมาะสมและทันสมัยกับผู้เรียน

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตร, หลักสูตรการนวดไทย, มรดกวัฒนธรรมที่จับไม่ได้ของมนุษยชาติจากองค์การยูเนสโก

Abstract

The aims of this qualitative research are 1) to study Thai massage courses that are currently taught. 2) to develop a model of Thai massage courses that is consistent with the UNESCO Declaration of Intangible Cultural Heritage List of Humanity. A research and development process model can be used to conduct research, and it has been adopted to be employed in the study in the following four steps: Step 1: Research the knowledge of Thai traditional medicine and massage courses currently being taught. Step 2: Create an interview form and a course structure. Step 3: Submit the interview form to 16 experts in Thai traditional medicine to get their input on the course structure. Step 4: Analyze, interpret, and draw conclusions from the interviews.

According to an interview, the study's findings are as follows: 1) Thai massage courses that are currently taught build Thai people's reputation and sense of pride to Thai massage being included as Intangible Cultural Heritage by UNESCO. Additionally, it enhances Thai understanding of the value of traditional knowledge conservation, and There are several different levels of instruction used when teaching current Thai massage courses. Based on labor market demands, there are both short-term and long-term training programs that can lead to professional practice, and there are still many folk massages that should be investigated and information gathered so that one does not become lost with that local healer. 2) It is a good idea to create a Thai massage curriculum that complies with the UNESCO Intangible Cultural Heritage List since it increases trust and credibility of the treatment and broadens the original knowledge for professional advancement both domestically and internationally. The framework of the Thai massage course has been modified based on the survey questionnaire to better suit and up-to-date for learners.

Keywords : Curriculum Development, NUAD Thai curriculum , Intangible Cultural Heritage of Humanity from UNESCO

บทนำ

การนวดไทย เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการรักษาโรคมาแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็น การแพทย์ดั้งเดิมที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งต่อเนื่องมาเป็นเวลาช้านาน (ยงศักดิ์ ตันติปัญญ, 2561) มีหลักฐานที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้ตั้งกรมที่เกี่ยวข้องกับแพทย์ในพระราชสำนัก คือ กรมแพทยา โรงพระโอสถ กรมหมอยา กรมหมอนวด กรมยาตา และกรมหมอวรรณโรค ซึ่งการนวดไทยมีความเป็นศาสตร์และ ศิลป์ที่มีลักษณะเฉพาะตัว จนเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2562 ณ ที่ประชุมคณะกรรมการร่วมระหว่าง รัฐบาลตามภาคีสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษา มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก ครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 8-14 ธันวาคม 2562 ประกาศว่า นวดไทย (Nuad Thai) ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียน เป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ (Intangible Cultural Heritage) ทั้งนี้ ยูเนสโก ระบุว่า การนวดไทย ได้รับการยกย่องให้เป็นส่วนหนึ่งของศิลปะ วิทยาศาสตร์และ วัฒนธรรมในการดูแลสุขภาพอันเก่าแก่ของไทย เป็นการรักษาที่ไม่ต้องใช้ยา ถือเป็นการบำบัดตัวตนเอง ผู้นวดจะเป็นผู้ที่ช่วยปรับสมดุลร่างกาย พลังงาน และโครงสร้างของผู้ป่วย เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย ซึ่งเชื่อว่าเกิดจากการอุดตันของพลังงานตามแนวเส้นและจุดต่าง ๆ บนร่างกาย โดยการนวดช่วยปรับ สมดุลให้ธาตุทั้งสี่ในร่างกาย คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ ไหลเวียนได้ดีขึ้น (PPTV Online, 2562)

ปัจจุบัน การให้บริการการแพทย์แผนไทยประเภทการนวดไทย ได้เข้าสู่ระบบบริการสาธารณสุข ของรัฐในโรงพยาบาลทุกระดับรวมถึงโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน จากความร่วมมือขององค์กรที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย เช่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เริ่มพัฒนาการให้บริการการแพทย์แผนไทยในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ตั้งแต่ พ.ศ. 2549 (สถาบันการแพทย์แผนไทย, 2556) ส่งผลให้เกิดชุดความรู้ “แนวเวชปฏิบัติการนวดไทย” เพื่อลด อาการปวด และเพื่อฟื้นฟูผู้ป่วยอัมพฤกษ์ อัมพาต โดยเริ่มใช้เป็นมาตรฐานในหน่วยบริการสาธารณสุข ในปีงบประมาณ 2551 กระทรวงการคลังได้กำหนดแนวทางปฏิบัติ การเบิกค่ารักษาพยาบาลในสวัสดิการ รักษาพยาบาลข้าราชการด้านการแพทย์แผนไทย โดยให้สถานพยาบาลเป็นผู้เบิกตรงจากกรมบัญชีกลาง และกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้จัดทำ “โครงการพัฒนากำลังคน บุคลากร ผู้ให้บริการการแพทย์แผนไทยในสถานบริการสาธารณสุขภาครัฐ” พ.ศ. 2550 โดยสำรวจบุคลากร ผู้ให้บริการการแพทย์แผนไทยด้านการนวดไทยในหน่วยบริการสาธารณสุข ของรัฐ พบว่า มีบุคลากร จำนวนค่อนข้างมากที่ยังไม่ผ่านการฝึกอบรมตาม พรบ. การประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 จึงแต่งตั้ง “คณะทำงานพัฒนาหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย และหลักสูตรครูการแพทย์แผนไทย” ขึ้น เพื่อเสริม ความรู้และทักษะแก่บุคลากรดังกล่าวควบคู่กับการเสริมสร้างศักยภาพครูแพทย์แผนไทย ประเภทนวดไทย (สำนักงานข้อมูลและคลังความรู้ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2559) ซึ่งหลักสูตรการนวดไทยที่มีการเรียนการสอนในปัจจุบันมีหลายหลักสูตร อาทิเช่น หลักสูตรนวดฝ่าเท้า

เพื่อสุขภาพ 60 ชั่วโมง และหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพ 150 ชั่วโมง ของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สามารถทำงานในสถานประกอบการและสมัครสอบหลักสูตรการฝึกยกระดับฝีมือแรงงาน สาขาอาชีพ พนักงานนวดไทย ระดับ 1 ได้ ส่วนหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2550 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) และหลักสูตรการประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภทการนวดไทย พ.ศ. 2550 (หลักสูตรวิชาชีพการนวดไทย) ของคณะกรรมการวิชาชีพสาขาการแพทย์แผนไทย และหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย 372 ชั่วโมง ของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สามารถปฏิบัติงานในสถานพยาบาล และสมัครสอบหลักสูตรการฝึกยกระดับฝีมือแรงงาน สาขาอาชีพพนักงานนวดไทย ระดับ 2 ได้

จากคุณค่าของการนวดไทยที่ได้รับยกย่องให้เป็นศาสตร์หนึ่งในการดูแลสุขภาพและประเทศไทย ส่งเสริมให้น้องๆมีความรู้การนวดไทยพัฒนาเป็นอาชีพและสร้างรายได้ให้กับประเทศร่วมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้การประกอบอาชีพการนวดไทยจึงจำเป็นที่ได้นำองค์ความรู้ ภูมิปัญญาไทยด้านการนวดไทย ส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดความโดดเด่น ความเป็นประโยชน์ ร่วมกับ อัตลักษณ์ ความเป็นไทย ดังนั้น องค์ความรู้นวดไทยซึ่งได้รับการจดทะเบียนเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ สมควรได้รับการพัฒนาหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากองค์การยูเนสโก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสูตรการนวดไทยที่มีการเรียนการสอนในปัจจุบัน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ขององค์การยูเนสโก

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาศาสตร์การนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมวลมนุษยชาติจากองค์การยูเนสโก มีขอบเขตการวิจัย 4 ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.1 ศึกษาองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยและหลักสูตรการนวดไทยที่มีการเรียนการสอนในปัจจุบัน โดยศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับ
 - 1.1.1 แนวคิดทางการแพทย์แผนไทย
 - 1.1.2 ประวัติการแพทย์แผนไทยตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน
 - 1.1.3 การขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ขององค์การยูเนสโก

1.1.4 หลักสูตรการนวดไทยที่มีการเรียนการสอนในปัจจุบัน อาทิเช่น หลักสูตรนวดฝ่าเท้าเพื่อสุขภาพ 60 ชั่วโมง และหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพ 150 ชั่วโมง ของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ หลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2550 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) และหลักสูตรการประกอบโรคศิลปะสาขากการแพทย์แผนไทย ประเภทการนวดไทย พ.ศ. 2550 (หลักสูตรวิชาชีพการนวดไทย) ของคณะกรรมการวิชาชีพสาขากการแพทย์แผนไทย และหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย 372 ชั่วโมง ของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

1.1.5 หลักสูตรการฝึกยกระดับฝีมือแรงงาน สาขาอาชีพพนักงานนวดไทย ระดับ 1 และ 2

1.2 เพื่อศึกษาโครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมวลมนุษยชาติจากองค์การยูเนสโก

2. ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้มีประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย จำนวน 16 ท่าน

2.1 ผู้บริหาร กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

2.2 อาจารย์ ที่สอนนักศึกษาแพทย์แผนไทย

2.3 แพทย์แผนไทยที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบของหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากยูเนสโก ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการพิจารณาคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการแพทย์แผนไทย (ผู้บริหาร) เป็นผู้บริหารที่ทำงานทางด้านการแพทย์แผนไทย เป็นเวลา 10 ปีขึ้นไป จำนวน 3 คน

2. ผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย (อาจารย์) เป็นอาจารย์ทางด้านการแพทย์แผนไทย เป็นเวลา 5 ปีขึ้นไป จำนวน 11 คน

3. ผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย (แพทย์แผนไทย) เป็นแพทย์แผนไทยปฏิบัติงานในโรงพยาบาล เป็นเวลา 5 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน

ระเบียบวิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) โดยมีเหตุผลประการสำคัญของการนำระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) มาใช้ในการดำเนินกระบวนการวิจัยซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ในเบื้องต้นผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนวดไทย ดังนี้ 1) แนวคิดทางการแพทย์แผนไทย 2) แนวคิดทางการแพทย์แผนปัจจุบัน 3) หลักสูตรนวดไทยต่าง ๆ ที่มี 4) แนวคิดทฤษฎีการจัดท่าหลักสูตร 5) การจัดท่าหลักสูตร และ 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบหลักสูตรการนวดไทย ได้ดำเนินการวิเคราะห์จากหลักสูตรต่าง ๆ ที่มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนการแพทย์แผนไทย ที่เมื่อจบหลักสูตรแล้วสามารถนำไปประกอบอาชีพตามสถานพยาบาลของรัฐและสถานประกอบการได้ ที่ได้จากมหาาลัยที่มีการจัดการเรียนการสอนสาขาการแพทย์แผนไทย สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ และโรงเรียนการแพทย์แผนไทยต่าง ๆ ข้อมูลการจัดท่าหลักสูตรจากทฤษฎีแนวคิดการจัดท่าหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร ให้เป็นกระบวนการในการจัดทำรูปแบบหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก

2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) สำหรับการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมายในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ที่มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (Guided interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัย (Methodology) ที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างหรือนำคำสำคัญมาใช้ประกอบในการชี้นำคำสัมภาษณ์ ซึ่งมีการร่างข้อคำถามที่มีลักษณะปลายเปิดที่มีคำสำคัญ และลักษณะข้อคำถามที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนถ้อยคำของข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน แต่ละสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ และข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ ที่มีทั้งมิติของความลึกและมิติของความกว้าง

3. การตอบแบบสอบถามข้อคิดเห็นโครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา จำนวนชั่วโมงทฤษฎี และจำนวน

ชั่วโมงปฏิบัติ เพื่อนำมาวิเคราะห์หาข้อสรุปโครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 ชุด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย (ผู้บริหาร)

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการนวดไทยที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก ในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการนวดไทยที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก

2) ท่านมีความเห็นอย่างไรกับหลักสูตรการนวดไทยที่มีการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน

3) ท่านมีความเห็นอย่างไร หากมีการจัดทำรูปแบบหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก

2. แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย (อาจารย์)

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการนวดไทยที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก

1) ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการนวดไทยที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก

2) ท่านมีความเห็นอย่างไรกับหลักสูตรการนวดไทยที่มีการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน

3) ท่านมีความเห็นอย่างไร หากมีการจัดทำรูปแบบหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก

3. แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย (แพทย์แผนไทย)

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการนวดไทยที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก

1) ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการนวดไทยที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก

- 2) ท่านมีความเห็นอย่างไรกับหลักสูตรการนวดไทยที่มีการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน
- 3) ท่านมีความเห็นอย่างไร หากมีการจัดทำรูปแบบหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก
4. แบบสอบถามข้อคิดเห็นโครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
 - 1) ผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย ให้ข้อเสนอแนะ ข้อแนะนำ คำอธิบายรายวิชา ชั่วโมงในการเรียน แต่ละรายวิชา
 - 2) นำข้อเสนอแนะที่ได้มาวิเคราะห์หลักสูตรใหม่ เพื่อให้เกิดความสมเหตุสมผลในการเรียนการสอน

แบบสัมภาษณ์ที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (Guide interview) อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่มีความชัดเจนตายตัว โดยเป็นแต่เพียงการกำหนดแนวข้อคำถามแบบเปิดกว้าง หรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีผลทำให้ข้อคำถามมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง โดยเทคนิคของการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น เป็นเทคนิคและกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญหรือมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่กำลังดำเนินกระบวนการวิจัย โดยกระบวนการวิจัยในลักษณะเช่นนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้และความชำนาญหรือมีความเชี่ยวชาญสามารถแสดงความคิดเห็นหรือทรรศนะได้อย่างหลากหลายในทุกแง่มุม โดยผู้วิจัยสามารถดำเนินการสัมภาษณ์ สอบถาม ติดตาม ข้อมูลรายละเอียดปลีกย่อยที่สำคัญและมีความน่าสนใจในแต่ละประเด็นของคำตอบจากผู้ให้สัมภาษณ์ อันทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ และข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ ที่มีทั้งมิติของความลึกและมิติของความกว้างในเรื่องที่ดำเนินกระบวนการวิจัยนี้ และแบบสอบถามข้อคิดเห็นโครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) นั้น มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) และวิธีการวิเคราะห์ อันจะได้ดำเนินการกระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major themes) หรือแบบแผนหลัก (Major pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-themes) และหัวข้อย่อย (Categories) อันเป็น

กระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ ในระหว่างการดำเนินกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น ทางผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการสะท้อน (Reflecting) ควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินการกระบวนการสะท้อน (Reflecting) ในแต่ละช่วงหรือในแต่ละขั้นตอนควบคู่ไปกับการดำเนินกระบวนการวิจัย เพื่อเสริมสร้างให้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการใช้กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความแกร่งและแม่นยำ (Rigor) เพื่อให้กระบวนการวิจัยครั้งนี้ มีความเข้มข้น (Intensive process) มากยิ่งขึ้น รวมทั้งผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) โดยการพรรณนาข้อมูลตามปรากฏการณ์ร่วมด้วยเพื่อแสวงหาหรือให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบ จากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ อันเป็นแนวทางประการสำคัญที่สามารถนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรการนวดไทยให้สอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก

การตรวจสอบสามเส้าผู้วิจัยกำหนดใช้การตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) ซึ่งเป็นวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญประกอบกัน

สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามข้อคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม วิเคราะห์จากข้อเสนอแนะ และรวบรวมเป็นโครงสร้างหลักสูตรใหม่ เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของหลักสูตร

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาหลักสูตรการนวดไทยที่มีการเรียนการสอนในปัจจุบันจากการค้นคว้าเอกสาร

ผลการศึกษาหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน คือ หลักสูตรนวดเท้าเพื่อสุขภาพ 60 ชั่วโมง หลักสูตรการนวดไทยเพื่อส่งเสริมสุขภาพ 150 ชั่วโมง หลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2550 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) หลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย (372 ชั่วโมง) และหลักสูตรการประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภทการนวดไทย พ.ศ. 2550 (หลักสูตรวิชาชีพการนวดไทย) สามารถจัดหมวดวิชาออกได้เป็น 1) หมวดวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ 2) หมวดวิชาการแพทย์แผนไทย 3) หมวดวิชาการนวดไทย 4) หมวดวิชากฎหมาย จริยธรรม และสังคม และ 5) หมวดวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

หากพิจารณาส่วนประกอบของหลักสูตรตามหมวดรายวิชา โดยเปรียบเทียบกันตามโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วย หมวดวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ หมวดวิชาการแพทย์แผนไทย หมวดวิชาการนวดไทย หมวดวิชากฎหมาย จริยธรรม และสังคม และหมวดวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การจำแนกหมวดวิชาหลักสูตรการนวดที่มีการเรียนการสอน

หลักสูตร	หมวดวิชา				
	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	การแพทย์แผนไทย	การนวดไทย	กฎหมายจริยธรรมและสังคม	การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
นวดเท้าเพื่อสุขภาพ 60 ชั่วโมง	3-0-3	0-2-2	0-34-34	1-0-1	0-20-20
นวดไทยเพื่อสุขภาพ 150 ชั่วโมง	3-0-3	3-0-3	16-64-80	3-9-12	0-50-50
ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2550 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1)	24-12-36	30-12-42	22-115-137	15-0-15	0-100-100
ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย (372 ชั่วโมง)	24-12-36	30-12-42	22-137-159	15-0-15	0-120-120
การประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทยประเภทการนวดไทย	47-18-65	54-16-70	82-198-280	54-6-60	0-300-300

ผลจากการศึกษาการวิเคราะห์การเปรียบเทียบหลักสูตรการนวดที่มีการเรียนการสอนสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรการนวดที่มีการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน มี 5 หมวดวิชา ซึ่งประกอบด้วย หมวดวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ หมวดวิชาการแพทย์แผนไทย หมวดวิชาการนวดไทย หมวดวิชากฎหมายจริยธรรม และสังคม และหมวดวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และมีเนื้อหา จำนวนชั่วโมงในการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับหลักสูตร สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของการนวดเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งเป็นการนวดเพื่อเป็นอาชีพ คือ การนวดเท้าเพื่อสุขภาพ 60 ชั่วโมง และการนวดไทยเพื่อสุขภาพ 150 ชั่วโมง และกลุ่มวิชาชีพ เป็นการนวดเพื่อการบำบัดรักษา คือ หลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2550 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) หลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย (372 ชั่วโมง) และหลักสูตรการประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภทการนวดไทย และหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2550 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) กับหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย (372 ชั่วโมง) แตกต่างกันที่ชั่วโมงการปฏิบัติของหมวดวิชาการนวดไทยและหมวดวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และรายวิชาการนวดไทยเพื่อสุขภาพ 150 ชั่วโมง ก็จะมีรายวิชาของการนวดเท้าเพื่อสุขภาพ 60 ชั่วโมง และรายวิชาของหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2550 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) หลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย (372 ชั่วโมง) มีเนื้อหา รายวิชาของหลักสูตรการนวดไทยเพื่อสุขภาพ 150 ชั่วโมง และรายวิชาของหลักสูตรการประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภทการนวดไทย มีรายวิชาของหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2550 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) หลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย (372 ชั่วโมง)

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตรการนวดที่มีการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบันสามารถสร้างโครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 โครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

หมวดวิชา	จำนวน		
	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	รวม
1. หมวดวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ	24	12	36
1.1 ร่างกายของเรา	18	6	24
1.2 การปฐมพยาบาล	-	6	6
1.3 สุขภาพจิต	3	-	3
1.4 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับยา	3	-	3
2. หมวดวิชาการแพทย์แผนไทย	54	16	70
2.1 ทฤษฎีการแพทย์แผนไทย	12	-	12
2.2 เกษัตริกรรมไทยเบื้องต้น	18	16	34
2.3 เวชกรรมไทยเบื้องต้น	14	-	14
2.4 ทักษะการสื่อสารกับผู้ป่วย/ภาษาอังกฤษเบื้องต้น	10	-	10
3. หมวดวิชาการนวดไทย	47	152	199
3.1 เอกลักษณะการนวดไทยมรดกโลก	3	-	3
3.2 ประวัติ องค์ความรู้ และการประยุกต์ใช้การนวดไทย	4	-	4
3.3 หลักพื้นฐานการนวดไทย	3	21	24
3.4 สมุนไพรโรคและการวินิจฉัย	10	6	16
3.5 เส้นประธาน 10	3	9	12
3.6 การตรวจแยกอาการปวด	3	3	6
3.7 การนวดไทยเพื่อส่งเสริมสุขภาพ	3	15	18
3.8 การนวดฝ่าเท้า	3	15	8
3.9 การนวดไทย 1	3	25	28
3.10 การนวดไทย 2	4	21	25
3.11 การนวดไทยเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพ 1	-	12	12
3.12 การนวดไทยเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพ 2	3	15	18
3.13 การสร้างเสริมสุขภาพวิถีไทและการดัดตน	5	10	15
4. หมวดวิชากฎหมาย จรรยาบรรณ และสังคม	15	-	15
4.1 จรรยาบรรณวิชาชีพและกฎหมาย	12	-	12
4.2 ระบบสุขภาพ	3	-	3
5. หมวดวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	-	100	100
รวมทั้งสิ้น	140	280	420

2. ผลการศึกษารูปแบบหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ขององค์การยูเนสโก

จากผลการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นเพศชาย 6 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5 และเป็นเพศหญิง 10 คน คิดเป็นร้อยละ 62.5 สามารถสรุปความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 16 ท่าน ได้ดังนี้

2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนวดไทยที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 16 ท่าน มีความเห็นเหมือนกันคือ รู้สึกยินดี และภาคภูมิใจที่การแพทย์พื้นบ้านไทยได้รับการยกย่องสู่ระดับสากล เนื่องจาก การนวดไทยเป็นศาสตร์และศิลป์ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาทางการแพทย์ และวัฒนธรรมเฉพาะของไทยมายาวนาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าอัตลักษณ์ความเป็นไทย ดังนั้นการให้ความสำคัญยกย่อง และสืบสานเอกลักษณ์การนวดไทยให้คงไว้สำหรับคนไทยจึงนับเป็นสิ่งสำคัญมาก ไม่เพียงแต่การนวดแบบราชสำนัก แต่รวมการนวดแบบเชลยศักดิ์ และการนวดของหมอพื้นบ้านด้วย เพื่อรักษาผลประโยชน์ของแพทย์แผนไทยไม่ให้ตกเป็นของชนชาติอื่น อีกทั้งยังส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของประเทศไทยดังนั้นจึงควรมีการดำเนินการให้การนวดไทยเป็นรูปธรรมที่จับต้องได้เพื่อการสืบสาน อนุรักษ์ต่อในคนรุ่นต่อ ๆ ไป ได้เรียนการนวดไทยที่เป็นดั้งเดิม ทั้งนวดไทย นวดราชสำนัก นวดพื้นบ้านอื่น ๆ ที่เป็นของไทย

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรการนวดไทย ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า หลักสูตรการนวดไทยในปัจจุบันมีการพัฒนาและเพิ่มองค์ความรู้ทางด้านกายวิภาคศาสตร์เข้าไปผนวกด้วย แต่ยังเป็นลักษณะท่อน ๆ เห็นได้จากหลักสูตรระยะสั้นต่าง ๆ ส่งผลให้ผู้เรียนยังขาดการบูรณาการองค์ความรู้การนวดและกายวิภาคศาสตร์มาใช้ร่วมกันได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากหลักสูตรการนวดไทยในสถาบันการศึกษา จะมีมาตรฐานตามเกณฑ์ที่กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (มคอ.1) กำหนดอยู่แล้ว ซึ่งทุกสถาบันต้องปฏิบัติตามเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ แต่หลักสูตรการนวดไทยในรูปแบบอบรมระยะสั้นนั้นหลักสูตรการสอนยังคงมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสถาบันและภูมิภาค ซึ่งส่วนใหญ่หลักสูตรการนวดไทยที่มีการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบันมีมาตรฐานนวดไทย ทั้งในด้านองค์ความรู้หลักสูตร รวมถึงระบบบริการนวดไทยให้เป็นที่ยอมรับตั้งแต่ในระดับชุมชนซึ่งเป็นต้นกำเนิดภูมิปัญญาด้านการนวดไทย สถานพยาบาล สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ซึ่งการนวดไทยมีหลายรูปแบบแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 รูปแบบ คือ นวดไทยแบบเชลยศักดิ์ และนวดไทยแบบแบบราชสำนัก ซึ่งบางครั้งการเรียนการสอนก็มีการเรียนทั้งสองแบบควบคู่กันไป ดังนั้นจึงควรมีการสร้างมาตรฐานการนวดไทยให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั้งหลักสูตรระยะสั้น ระยะยาว เพื่อความปลอดภัยและประสิทธิภาพในการคลายกล้ามเนื้อหรือการรักษาคนไข้

2.3 ความคิดเห็นส่วนของการพัฒนาหลักสูตร ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรการนวดไทยให้สอดคล้องกับการได้รับการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก นับว่าเป็นเรื่องที่ดีในด้านการสร้างความเชื่อมั่นเรื่องประสิทธิผลและ

ความปลอดภัยของการนวดที่มีหลักสูตรกลางเป็นมาตรฐานเดียวกัน ไม่ว่าจะศึกษาจากสถาบันใดก็ตาม โดยต้องมีการวางโครงสร้างในรูปแบบการเรียนการสอน และการปฏิบัติให้เป็นหลักแนวทางการสอนเดียวกันอย่างเป็นมาตรฐาน เช่น มีการกำหนดจุดนวดรักษาอย่างชัดเจน เพราะปัจจุบันมีหลายโรงเรียนหลายสถาบัน หลายสาขาที่เปิดสอนการนวดไทย สำหรับการเรียนการสอนในชั้นปริญญาตรีนั้น มีความคงที่แน่นอนในกระบวนการเรียนและสูตรการนวด หากแต่ตามโรงเรียน สถาบันต่าง ๆ อาจมีการนวดหรือสูตรการนวดที่เป็นเฉพาะตน ซึ่งบางแห่งอาจยังไม่ถูกตรวจสอบ ซึ่งทำนวดบางท่าอาจส่งผลกระทบต่อร่างกายผู้ถูกนวดได้ อาจทำให้ภาพลักษณ์เป็นไปในทางลบ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรการนวดไทยเพื่อให้สอดคล้องกับการได้รับการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก ควรยกระดับมาตรฐานการนวด โดยมีการพัฒนาและควบคุมกำกับมาตรฐานให้ได้ระดับสากลตามที่ยูเนสโกขึ้นทะเบียนให้ นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรการนวดไทยถือเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับคนในชาติ รวมถึงเป็นการผลิตแพทย์แผนไทยที่มีคุณภาพในการรักษา และเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการนวดไทยให้อยู่คู่กับสังคมไทยสืบต่อไป

ผลของการสอบถามข้อคิดเห็นโครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ตามตารางที่ 2) จากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 16 ท่าน มีความคิดเห็นตรงกันว่าควรต้องมีการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนใหม่ เนื่องจาก “นวดไทย” เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จึงควรที่มีการต่อยอดพัฒนาหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบันให้สอดคล้องกับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของการนวดไทย ดังนั้นควรพัฒนาหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมขึ้น โดยให้มีการต่อยอดจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนของนวดไทย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถพอเพียงในการนวดส่งเสริมสุขภาพ บำบัดโรค และฟื้นฟูสมรรถภาพด้วยวิธีการของนวดไทย ภายใต้การควบคุมของผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภทการนวดไทยหรือประเภทเวชกรรมไทย หรือผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม โดยผู้จบหลักสูตรสามารถปฏิบัติงานได้จริงทั้งในและต่างประเทศ

จากผลการสอบถามข้อคิดเห็นโครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของการนวดไทย ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 โครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ที่ผ่านการวิเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทยทั้ง 16 ท่าน)

หมวดวิชา	จำนวน		
	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	รวม
1. หมวดวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ	31	16	47
1.1 ร่างกายของเรา	23	8	31
1.2 การปฐมพยาบาล	2	6	8
1.3 สุขภาพจิต	3	2	5
1.4 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับยา	3	-	3
2. หมวดวิชาการแพทย์แผนไทย	57	21	78
2.1 ทฤษฎีการแพทย์แผนไทย	10	-	10
2.2 เกสัชกรรมไทยเบื้องต้น	18	16	34
2.3 เวชกรรมไทยเบื้องต้น	16	-	16
2.4 ทักษะการสื่อสารกับผู้ป่วย	10	2	12
2.5 ภาษาอังกฤษเบื้องต้น	3	3	6
3. หมวดวิชาการนวดไทย	51	147	198
3.1 เอกลักษณะการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	3	-	3
3.2 ประวัติ องค์ความรู้ และการประยุกต์ใช้การนวดไทย	4	-	4
3.3 หลักพื้นฐานการนวดไทย	3	21	24
3.4 สมุฏฐานโรคและการวินิจฉัย	10	6	16
3.5 เส้นประธาน 10	3	9	12
3.6 การตรวจแยกอาการปวด	3	3	6
3.7 การนวดไทยเพื่อส่งเสริมสุขภาพ	3	15	18
3.8 การนวดฝ่าเท้า	3	15	18
3.9 การนวดไทย 1	5	25	30
3.10 การนวดไทย 2	4	21	25
3.11 การนวดไทยเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพ 1	3	9	12
3.12 การนวดไทยเพื่อฟื้นฟูสุขภาพหญิงหลังคลอด	3	15	18
3.13 การบริหารร่างกายแบบไทย	5	8	13
4. หมวดวิชากฎหมาย จรรยาบรรณ และสังคม	17	-	17
4.1 จรรยาบรรณวิชาชีพและกฎหมาย	12	-	12
4.2 ระบบสุขภาพ	5	-	5
5. หมวดวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	-	100	100
รวมทั้งสิ้น	156	284	440

หลักสูตรการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ทำให้มีจำนวนชั่วโมงการเรียนการสอนที่เพิ่มขึ้น จาก 140-280-420 เป็น 156-284-440 ซึ่งได้โครงสร้างหลักสูตรใหม่ ประกอบด้วย 1) หมวดวิชา วิทยาศาสตร์สุขภาพ 47 (31-16) ชั่วโมง 2) หมวดวิชาการแพทย์แผนไทย 78 (57-21) ชั่วโมง 3) หมวดวิชาการนวดไทย 198 (51-147) ชั่วโมง 4) หมวดวิชากฎหมาย จริยธรรม และสังคม 17 (17-0) ชั่วโมง และ 5) หมวดการฝึกงานภาคสนาม 100 (0-100) ชั่วโมง ซึ่งมีความเหมาะสม และสามารถ ทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้เรียนได้

สรุปผลการศึกษา

1. การศึกษาหลักสูตรการนวดไทยที่มีการเรียนการสอนในปัจจุบัน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า หลักสูตรการนวดที่มีการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน มี 5 หมวดวิชา ซึ่งประกอบด้วย หมวดวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ หมวดวิชาการแพทย์แผนไทย หมวดวิชาการนวดไทย หมวดวิชากฎหมาย จริยธรรม และสังคม และหมวดวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และมีเนื้อหา จำนวนชั่วโมงในการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับหลักสูตร สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของการนวดเพื่อส่งเสริมสุขภาพ และกลุ่มวิชาชีพที่เป็นการนวดเพื่อการบำบัดรักษา

2. การพัฒนารูปแบบหลักสูตรการนวดไทยให้สอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียน เป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ขององค์การยูเนสโก

จากผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการได้รับการจดทะเบียนเป็นรายการ ตัวแทนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก เนื่องจากการนวดไทยเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการรักษามาแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน และเป็นภูมิปัญญาที่ถูกสั่งสมและถ่ายทอด จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จึงควรที่จะมีการพัฒนาหลักสูตรการนวดไทยให้สอดคล้องกับการได้รับการ จดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก ดังนั้นจากการผล การศึกษาและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ผู้วิจัยได้โครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม ที่ประกอบไปด้วย 5 หมวดวิชา คือ หมวดวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ หมวดวิชา การแพทย์แผนไทย หมวดวิชาการนวดไทย หมวดวิชากฎหมาย จรรยาบรรณ และสังคม และหมวด วิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พร้อมคำอธิบายรายวิชา ซึ่งมีจำนวนชั่วโมงในการเรียนทั้งหมด 440 ชั่วโมง แบ่งเป็นทฤษฎี 156 ชั่วโมง และปฏิบัติ 284 ชั่วโมง

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบของหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับ การประกาศการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ จากยูเนสโก จากผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างหลักสูตรการนวดไทยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ยังคงต้องมีเนื้อหาสาระที่จะต้องเพิ่ม เพื่อให้ทันสมัยและทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งทำให้ชั่วโมงใน

การเรียนรู้ภาคทฤษฎีและปฏิบัติเพิ่มขึ้น และมีบางเนื้อหาที่ควรปรับลดลง เนื่องจากนำชั่วโมงในการเรียนไปเพิ่มในส่วนเนื้อหาที่เพิ่มขึ้น และควรเพิ่มเนื้อหาของการนวดพื้นบ้าน 4 ภาค คือ การขีดเส้นของภาคอีสาน การตอกเส้น ของภาคเหนือ การนวดน้ำมันลังกาสุกะ ของภาคใต้ และการย่ำข้าง/การเหยียบเหล็กแดง ของภาคกลาง ซึ่งการนวดพื้นบ้านทำให้มองเห็นถึงภูมิปัญญาการนวด นอกจากนี้มือแล้วยังมีอุปกรณ์อื่น ๆ ที่สามารถใช้ในการรักษาได้ ซึ่งตรงกับเจตนารมณ์ขององค์การยูเนสโก ให้มีการพัฒนา สืบต่อภูมิปัญญาดั้งเดิม

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาารูปแบบของหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากยูเนสโก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1.1 ควรศึกษาและพัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับการนวดไทยในระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น

1.2 ควรศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่กำลังศึกษาเกี่ยวกับการนวดไทยถึงรูปแบบการเรียนการสอนในปัจจุบัน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

สามารถนำข้อมูลจากผลการวิจัย การพัฒนารูปแบบของหลักสูตรการนวดไทยซึ่งสอดคล้องกับการได้รับการประกาศการจดทะเบียนเป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากยูเนสโก ไปต่อยอดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยและทันกับสถานการณ์โลก

บรรณานุกรม

ยงศักดิ์ ตันติปิฎก. (2561). *นวดไทย มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.

สถาบันการแพทย์แผนไทย. (2556). *มาตรฐานโรงพยาบาลส่งเสริมและสนับสนุนการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน*. กรุงเทพฯ: องค์การส่งเสริมสุขภาพอนามัย.

สำนักงานข้อมูลและคลังความรู้ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2559).

รายงานการสาธารณสุขไทย ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก 2257-2559. กรุงเทพฯ: กองทุนภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย.

PPTV Online. (2562). ยูเนสโก ยก “นวดไทย” เป็นตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้.
(ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/115848>
(2564, 20 กุมภาพันธ์).